

כ"א אדר ב' תשס"ג—March 25, 2003 שיעור כללי

השיעור הזה—ביום היאה"צ של רי"א ספקטור, מו"ר ד"ר שמואל בלקין וצ"ל, והשנה—במיוחד למו"ר הגריד"ס וצ"ל, שמורנו ורבנו היה לכולנו, לרגלי עשר שנים לפטירתו ומאה שנים ללידתו.

נושא השיעור: "לעניין תפילה לאלה שעוסקים בצ"צ". וכמה סיבות לדבר.

First, in addition to his overwhelming preoccupation with ת"ת, the Rav was also involved in communal leadership: Rav of Boston, as well as Rosh Yeshiva. His opinions on current issues were solicited/accepted by RCA/lds of govt here/Isrl/heads large J orgs, as well as רבנים ותלמידים—all who solicited his views on a myriad of problems, on חילוקי דעות as well as חילוקי דעות.

2nd: personal exproce--האם עשיתי נכון? או שהיה- ראו לי להפסיק את הדיונים המעשיים כדי להתפלל? והאם אני חייב להתפלל תשלומין.

3rd: This is an opportunity to probe if there is any essential place in Hal for questions of worldly affairs/comml orgs/comml lp. Are יושב שוכר וזבולון simply 2 brothers who fashioned a mutually satisfying partnership, or is there a real, inherent place in Hal for involvement by יושב שוכר in the daily grind of communal matters, and a place for זבולון at the “shtendeh” of his brother? Is mundane work on behalf of the community a מצווה? An irrelevancy? A distraction? Is it considered *at all* in a halakhic calculus?

(1) ירושלמי ברכות פ"ה ה"א—ר"ב ירמיה אמר העוסק בצורכי ציבור כעוסק בדברי תורה וניתן לבאר: לגבי מה נאמר דין זה? מה שורשו? ובכדי להבין, נסתכל על זה בהקשר של תפלה

(2) **יש ב' דרכים** בהם מטפלת ההלכה במצב האדם המתפלל תכף לפני התפילה.

(א) **במתח בין פעולתו לתפילתו:** שעליו להפסיק מעשיו כדי להתפלל, או להפך, שמעשיו פוסלים את האדם מן התפילה (כג': רמב"ם תפילה ז-טו: "הבא מן הדרך" והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו, אמרו חכמים ישהה ג' ימים עד שינוח ותתקורר דעתו ואח"כ יתפלל").

(ב) **כהונה** וגשית: **כגון**: משנה ברכות ל' ע"ב: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך **כובד ראש**" **פסוק** vs **הכנה**, emphasis is on state of mind – out of which true prayer can arise. So,

ולהרחיב:

(א) **פֶּטוּר**: שבת ד"ט ע"ב — משנה. "לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל, לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין. ואם התחילו אין מפסיקין. מפסיקין (לקרות ק"ש) ואין מפסיקין לתפלה". **ובגמ' שם ד"א ע"א** — מסיק שמי **תורתו אומנתו** מפסיק לק"ש (דומנה דאורייתא) אבל לא לתפילה, אבל **כל השאר**, שמפסיקים תורתם לאומנתם, כ"ש שמפסיקים תורתם לתפילה (וק"ו לק"ש). ושואלת הגמ', "והתניא: כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין [אפי'] לק"ש! כי תני ההיא **בעיבור שנה**". ומביא ראייה: "כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה."

(א"כ: סתם ז"א מפסיק לה"ש ולתפלה, תורתו אומנתו מפסיק רק לה"ש, עיבור השנה אינו מפסיק אפ' לה"ש)

(ב) **הכנה: ברכות ל: משנה:** "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" (רש"י: הכנה). **ברייתא א'--ת"ר:** אין עומדין להתפלל לא מתוך דין, ולא מתוך דבר הלכה, אלא מתוך הלכה פסוקה. "והגמ' מביאה כמה דוגמאות של הלכות שנאמרו ללא פלפול והרחבה. (רש"י: שא"צ עיון, שלא יהא מהרהר בה בתפלתו). **ואח"כ:** "רבנן עבדי כמתניתין, רב אשי עביד כברייתא"

הסבר: ברייתא: תורה ותפלה כרוכים, **משנה:** זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד. ("צדקת הצדיק" ר"ט)

וברייתא ב'--ת"ר: אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות/עצלנות/שחוק/שיחה/קלות ראש/דברים בטלים-- אלא מתוך שמחה של מצוה (וי"ג: שמחה--סתם)

Diff'ce: emotional → שמחה; intellectual → הלכה פסוקה; sp/moral category → כובד ראש

א"כ הברייתא הא': ת"ת=הכנה לתפילה, רק מדגיש שלא היא מסובך, **וברייתא הב'--שמחה** ומהי השמחה הזאת?-- שבת דף ל ע"ב--"ושבחי אני את השמחה-שמחה של מצוה (רש"י: כגון הכנסת כלה)...ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות וכו' אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנא' (מלכים ב: ג-ט) [כאשר אלישע רוצה לנבא], "ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'" (רש"י: מצוה היא להשרות עליו שכינה) א"ר יהודה: וכן לדבר הלכה.¹

והרמב"ם תפלה ד-י"ח: "וכן אין עומדין להתפלל...אלא מתוך ד"ת שאין בה עיון כג' הלכות פסוקות".

א"כ: 4 מיני הכנה: כובד ראש, ד"ת=הלכה פסוקה, שמחה של מצוה, וסתם שמחה = serenity

והנה דין זה של ד"ת או שמחה כהכנה מבאר **מדוע "אשרי" לפני מנחה** וק"ש (יצ"מ=שמחה) לפני שחרית וערבית

אולם: זה בשחרית שסומכין גאולה לתפלה מיד. **וערבית?** בגמ' ברכות ד:--ר' יוחנן--כן סומכין ר' יהושע בן לוי--אין. ותוס' שם: סומכין (וכ"פ באו"ח רל"ו-ב'), "ומיהו בסדר רב עמרם פי' מה שאנו אומרים קדיש בין גאולה לתפלה ערבית לאשמעין דלא בעינן מסמך גאולה דערבית... ולא נהירא".

והרמב"ם פסק סומכין גם בערבית, ויש קדיש. **וקשה:** אם הפסק מדוע קדיש, ואם לקו מדוע לא בשחרית? **ומו"ר צ"ל**--קדיש אינו הפסק. מדוע? **ברכות י"ב ע"א--** כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית--לא יצא ידי חובתו, שנאמר, להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות...וקדיש=על העתיד

(3) ועכשיו נפן לשאלתנו העיקרית: **מי שעסוק בצ"צ והגיע זמן תפילה**

ירושלמי ברכות פ"ה-ה"א-- תני לא יעמוד אדם ויתפלל לא מתוך שיחה/שחוק/קלות ראש/דבר' בטילין **אלא מתוך דבר של תורה.** וכן אל יפטר אדם מתוך חבירו לא מתוך שיחה/שחוק/קלות ראש/דבר' בטילין **אלא מתוך דבר של תורה.** ...רב ירמיה אמר לא יעמוד אדם ויתפלל **אלא מתוך דין של הלכה.** **רב ירמיה** אמר **העוסק בצורכי ציבור כעוסק בדברי תורה**

¹ מה שהמבוא לתפילה אינו רק ע"י ד"ת אלא גם ע"י שמחה של מצוה ואפי' סתם שמחה עילאה של ניגון שמובילה להשראת השכינה. וראיה לזה שר' יהודה מוסיף "לדבר הלכה" כאילו מבליט בזה שמה שבא לפני כן אינו דבר הלכה. [וכן בד"ס מביא גירסא "אלא מתוך שמחה שנא' ועתה קחו לי וכו'"]

4) ונשאלת השאלה: **האם הירושלמי על צ"צ מתכוון להכנה לתפילה או לפטור מתפילה?**

לפי הקונטקסט: **הכנה**. כלומר: שמוסב על הברייתא שמצטט מיד לפני מאמרו של ר' ירמיה "תני לא יעמוד אדם... אלא מתוך דבר של תורה", דהיינו, כמו שד"ת הוה הכנה לתפילה, כמו"כ העוסק בצ"צ.

ואם אמנם **הירושלמי** שהעוסק בצ"צ כעוסק בד"ת כוונתו **להכנה** לתפילה, יש לבארו באחד שני נימוקים הפכיים – **א** שהעוסק בצ"צ מעניק לאדם **שמחה** בשל נחת הרוח שלו שזכה לעזור לציבור ולהציל את העשוק מעושקו, וכדברי **בהמשנה באבות** (ב-ב): "וכל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד", ואז דומה עוסק בצ"צ ללומד תורה ש**שמחה** היא לו; **או להפך**: שהעיסוק בצ"צ גורם לו **צער** ומדכא את רוחו שמוטל בתוך טרחנים וטרדנים ואינו ניצל מפוליטיקה. וכמו שאמר יהושע למשה על המתנבאים במחנה (סנה' יז-א) "אדני משה כלאם" ... מאי כלאם? אמר ליה: הסל עליהן צרכי ציבור, והן כלין מאליהן. והצער והדיכאון מביאו לתפילה וכשיטת **הרמב"ן** בתפילה מה"ת דרך בזמן צער וכדבריו בהשגתו על **הרמב"ם** בסה"מ (דס"ל שתפלה=מד"א בלי צער). (**הנסיין שלי: שניהם...**)! **וא"א לרמב"ן** לפרש את הירושלמי כפטור, שהלא צער=עיקר המחייב בתפילה, אלא **כהכנה**.

אבל הרמב"ם מביא דין העוסק בצ"צ לגמרי לא להכנה, **רק לעניין הפטור מתפילה, ואף מק"ש**. **לגבי ק"ש** (הל' ק"ש פ"ב ה"ה) "היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן ק"ש פוסק וקורא ומברך לפניו ולאחריה, היה עוסק בצרכי רבים לא יפסוק אלא יגמור עסקיהן ויקרא אם נשאר עת לקרות." וכ"כ **לגבי תפילה** (הל' תפילה פ"ו ה"ח) "מי שהיה עוסק בת"ת והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל, ואם היתה תורתו אומנותו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלתו אינו פוסק שמצות ת"ת גדולה ממצות תפלה, וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה." (**להכ"מ**—**שוה** למי שתורתו אומנותו, אבל נראה שוה רק לגבי תפלה, אבל לגבי ק"ש צ"צ <ד"ת>!) **נמצא** שהעוסק בצ"צ אינו מפסיק לא לק"ש ולא לתפילה, ועל כן **פירוש הרמב"ם בירושלמי** הוא לא לגבי הכנה אלא **לגבי פטור מתפילה**, שת"ת הוא מצווה גדולה מתפילה, ואם אמנם לירושלמי העוסק בצ"צ כעוסק בתורה, הרי שהעיסוק בצ"צ גדול גם מק"ש גם מתפילה.

ולפי"ז – הרמב"ם והרמב"ן מחולקים מן הקצה אל הקצה, **שלרמב"ן** ההכנה הנאותה המחייבת את האדם לתפילה היא צער הרבים, וכן העוסק בצ"צ ומצטער, **ולרמב"ם** אין להם עניין להכנה כי אם פוטרים את האדם מלהתפלל

5) **לסכם שי' הרמב"ם**: מ"ע מה"ת להתפלל כל יום; מוכרחים לעמוד לתפילה מתוך ד"ת שאין בה עיון. וצ"צ=לא עניין של הכנה אלא של פטור, שהעיסוק בצ"צ פוטרו גם מק"ש גם מתפילה

6) **הסיכום ההלכתי** לגבי השאלה שהצגתי בראשית השעור: **הרמב"ם** ק"ש ב-ה העוסק בצ"ר פטור מתפילה, וגם מק"ש, ויקרא אם נשאר עת לקרות. **והרמב"ן** צ"צ הם הכנה נאותה לתפילה, אבל אין זה עניין לפטור מתפילה או מק"ש **והטור** (א"ח צ"ג) מביא ב' הדעות, הכנה ופטור, מבלי להכריע ביניהם. **הב"י** (א"ח ס"ע אות ד') מסיק מדברי הרמב"ם שזה עניין של פטור, וכ"פ **בש"ע** (ע-ד) פסק זה לגבי ק"ש, ולגבי תפילה (צג-ד) הביא העיקר לגבי הכנה, וי"מ כפטור

אבל שאלה: לגבי ק"ש האם חייב לכה"פ לקרוא פסוק א' בזמנה? ואמנם כ"כ כמה מהאחרונים. וגם: האם היה עלי להתפלל מנחה **כתשלומין** אחרי ערבית?

המקור לזה: גמ' שבת י"א ע"ב – "והתניא: כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש! - כי תני ההיא - בעיבור שנה. דא"ר אדא בר אהבה, וכן תנו סבי דהגרוניא, א"ר אלעזר בר צדוק: כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה."

וב **תוספתא ברכות** [ליברמן] פ"א ה"ב—אמ' ר' יהוד' פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' עקיבא ואחר ר' אלעזר בן עזריה והגיע זמן ק"ש כמדומה אני שנתיאשו מלקרות אלא שהיו עסוקין בצ"צ, קריתי ושניתי ואחר כך התחילו הן, וכבר נראת חמה על ראשי ההרים". מזה שעלינו להמשיך בצ"צ ולוותר על ק"ש בשעה מוקדמת, ואח"כ לקרוא את השמע.

בשו"ת לה"ר **יחיאל באסן** סי' ס"ט כ' דכלל גדול אמרו הירושלמי והרמב"ם בכל ענין ובכל מקום שהעוסק בצ"צ כאילו עוסק בד"ת וממילא הוה ליה ת"ת של רבים, ות"ת של רבים אינו פוסק אפי' לק"ש.

החיד"א בברכי יוסף הוסיף בקצרה "העוסק בצ"צ אי"צ להשלים".²

והנה דברי **בעל בני יששכר** בספרו **"מגיד תעלומות"** לברכות י"ז ע"ב: "...מהראוי להודיע הדברים לרבים הטועים בשעה שעוסקין בצ"צ רוצים להחמיר לקרוא ק"ש ולהתפלל והוא טעות גמור... ולי נראה שעבירה גדולה היא בידם, ולדעתי הוא כמ"ש הרמב"ם דמי שאינו רוצה לחלל שבת בשעת פקוח נפש נקרא זקן ממרא, דמי שמתבטל מצ"צ בעת שצריך להתעסק עבור ק"ש ותפלה".

א"כ כדין עשיתי שלא הפסקתי מצ"צ להתפלל מנחה. (וגם לא נאלצתי להתפלל תשלומין למנחה)

(7) **ועכשיו נפן לשאלה יסודית** על טבע התפילה—**מחלוקת רמב"ם ורמב"ן** שהזכרתי דרך אגב לעיל:

(א) **הרמב"ם** (הל' תפילה א-א): "מ"ע להתפלל בכל יום שנא' ועבדתם את ה' אלקיכם, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם. אמרו חכמים, אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה". וכ"כ בסה"מ מ"ע ה'.

(ב) **ובהשגות הרמב"ן לסה"מ מ"ע ה'**—"כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורא ית' עלינו ששומע ועונה בכל קראינו אליו". כלו' אין מצוה להתפלל כל יום, והפסוק ולעבדו בכל לבבכם, הוא מ"ע שכשנתפלל, תהיה בכל=בכוונה רצויה, ומהי מצות תפילה? "שנתפלל אליו בעת הצרות ותהיינה עינינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם" וזה כמ"ש (בהעלותך י') וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבא על הצבור לצעוק לפניו בתפלה ובתוועה

(ג) **מו"ר הרב זצ"ל** ניסה לפשר בין הרמב"ן והרמב"ם שגם להרמב"ם צער מחייב תפילה, אלא שבכל יום ויום כתוצאה מהמצב הטבעי והקיומי של בן אדם, הוא מרגיש צער ותסכול, ומתוך צער זה הוא פונה לאלוקים בתפילה, וזוהי מצוה מד"א להתפלל בכל יום ויום...

A detailed exposition of this concept by the Rav may be found in the newly published volume, *Worship of the Heart*, edited by Rabbi Shalom Carmy. In his inimitably elegant and moving style, the Rav expands on the existential *angst* that man experiences constantly, his feelings of worthlessness, of his mortality, of being a stranger in the world, his profound sadness that is an inevitable part of the human condition.

(ד) **אולם, לפי"ז קשה על הרמב"ם** שאם כי אינו מזכיר שמחה של מצוה אלא הלכה פסוקה כתנאי לעמידה בתפילה, הלא הברייתא (הב') בברכות בפירוש אסרה תפילה מתוך "עצבות", והגמ' שבת ל': קובעת "שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות" וכו', והרמב"ם עצמו פסק זה להלכה (הל' יסוה"ת ז-ד), והלא אין לך עצבות יותר מטרידה את מנוחת נפשו של האדם שמתייסר מהצער הקיומי היומיומי שלפי מו"ר הוא הוא המחייב של תפילה מד"א.

² ועי' במג"א או"ח סימן ע', ס"ק ד'ו', ובביאור הלכה שם ד"ה היה עוסק וכו' ולהראב"ד מפסיק, לגבי אם התחיל בהיתר או באיסור.

א"ו אנו מוכרחים לומר שאין הרמב"ם סובר שצער וצרה בכל צעד ושעל של החיים מחייבים בתפילה, וצער הוא רק מחייב של תענית, וכמ"ש בהל' תענית (פ"א—הל' א, ד, ט, ובפ"ב—הל' א). וא"כ אין הרמב"ם והרמב"ן בדעה אחת. **וקשה מאוד על שיטת מור"ר**.³

(8) **התנצלות** שאני מקשה על מור"ר דווקא בשיעור שערכתי לכבודו! – כי זה דרכם של ת"ח...

ב"מ דף פ"ד ע"א -- נח נפשיה דרש"ל, והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן: מאן ליזיל ליתביה לדעתיה - ניזיל ר' אלעזר בן פדת, דמחדדין שמעתתיה. אזל יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר ר"י א"ל: תניא דמסייעא לך. אמר: את כבר לקישא? בר לקישא כי הוה אמינא מילתא- הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא. ואת אמרת תניא דמסייע לך, אטו לא ידענא דשפיר קאמינא? הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר: היכא את בר לקישא, היכא את בר לקישא, והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה]. בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

כך היא דרכה של תורה מאז ומתמיד – לא לקבל כל מה שאומר רבו אלא לבחון שעורר באופן קריטי כי על כל רב וכל תלמיד להתמסר לבקשת האמת.

הרמב"ן (בהקדמה למלחמות עפ"י שו"ת יחוה דעת ח"א סי' יג ג) -- חיוב מוטל עלינו לחפש ולעיין בדיני התורה והמצוה ולהוציא לאור תעלומותיה, ואין אנו רשאים לירא מאדם בהוראותיה ומשפטיה, וכמ"ש לא תגורו מפני איש

הרא"ש בתשובת הרא"ש (כלל נה סימן ט, דנ"ג רע"א) כי מי לנו גדול כרש"י ז"ל שהאיר עיני הגולה בפירושו, ונחלקו עליו יוצאי ירכו ר"ת ור"י וסותרו דבריו בהרבה מקומות, כי תורת אמת היא ואין מחניפים בה לשום אדם.

רבינו ישעיה מטרנאני בשו"ת הרי"ד (סי' סב) כ' אך זאת אתי, שכל דבר שאינו נראה בעיני אפילו אי אמרה יהושע בן נון לא צייתנא ליה, ואיני נמנע לומר מה שנ"ל לפי מיעוט שכלי, ואדרבה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש.

בפסקי מהרא"י (סימן רל"ח), שאם ההוראות ברורות קצת כדברי התלמיד, והכי אזלא צורתא דשמעתתא, למה לא יחלוק על רבו, והלא כך היתה דרכה של תורה מימי התנאים, ורבינו הק' חלק על אביו ורבו רשב"ג, ורבא חולק על רבה רבו, והרא"ש--על מהר"ם שהיה רבו מובהק.

הגר"ח מוולוז'ין--אסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד; "לא לישא פני איש רק לאהוב האמת, אך בתנאי בעפר רגליהם ר"ל בענווה והכנעה". גם למעשה: אימתו כשנסע לוילנא להגר"א — ואעפ"כ לא חתם על החרם נגד החסידות!

And this, to my mind, is an important part of the legacy of the Rav – to remind us who were his תלמידיו and to inform those who are תלמידי

³ וגם על הרמב"ן קשה, שהוא אומר שצרות הרבים הן המחייב בתפילה מד"א, ומה יעשה עם הדעות בש"ס ששמחה או שמחה של מצוה או הלכה פסוקה הן הכנות לתפילה? ואפשר לומר שלרמב"ן יש ב' מיני תפילה: (א) תפילת היחיד מוכרח להיות מתוך כובד ראש במובן של מנוחת ושלמות הנפש, או אפילו של שמחה, למרות כל הצער שמרגיש בחייו הפרטיים עליו הוא חייב להתגבר, וב' צרת הרבים תמיד מחייבת בתפילה מה"ת, ואין בזה שום יסוד של שמחה או אפילו סתם כובד ראש.

- Never insisted קבלו דעתי, esp on non-hal matters. Wanted us t think f ourselves
- Questioned me about his interp of תורתו he had been expounding for several wks, & I gave him back what he said...Angry: I know what I said; what do YOU say?
- "I want תלמידים not חסידים...rejected "papaguy" (=parrots)..wanted critics
- Chaim Shulman story
- Rabbi Lookstein: What is your דעת תורה? Rav: I don't dispense תורה
- Trained us how to think like לומדים, but never tried to impose his views on us
- This is how our Yeshiva is conducted; and that is how it must remain. Always respect and awe before teacher/Rebbe/Rav/RY – but never surrender independent critical thinking; never submit to dogmatic claims, direct or indirect, of infallibility

וא"כ כשאני נותן שעור ומקשה קושיות של שיטת מו"ר, הנני הולך בדרכו ובעקבותיו....
ואני מקווה שזה יתקבל כאות הערצה לו ולזכרו

(9) ועכשיו, כסיום לשיעור זה, הנני מציע anti-climax: אחרי כל ההתנצלות שלי על שבחנתי דברי מו"ר והקשיתי עליהם, הנני מודה ומתודה שאחרי העיון – הצדק היה אתו!!

הרב זצ"ל ניסה לפשר בין הרמב"ם והרמב"ן, שגם להרמב"ם צער מחייב תפילה, אלא שבכל יום ויום כתוצאה מהמצב הקיומי של אדם, הוא מרגיש צער ותסכול, ומתוך צער זה הוא פונה לאלוקים בתפילה, וזוהי מצוה מד"א להתפלל בכל יום ויום. והקשיתי עליו שלשיטתו קשה על הרמב"ם שהלא הברייתא (השנייה) בברכות שם בפירוש אסרה תפילה מתוך "עצבות", ובגמ' שבת דף ל' ע"ב: "אין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות", והלא אין לך עצבות יותר מטרידה את מנוחת נפשו של האדם מהצער הקיומי היומיומי שלפי מו"ר הוא הוא המחייב של תפילה מד"א

אולם אח"כ בדקתי ומצאתי שאם כי הרמב"ם משמיט "עצבות ועצלות" לגבי תפילה, הוא כן מונה אותם כמניעים לגבי השראת השכינה (בפ"ז מהל' יסוה"ת ה"ז – "כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה, לפיכך בני הנביאים לפנייהם נבל ותוף וחליל וכנור והם מבקשים הנבואה" וזה כלשון הגמ' בשבת, אבל לא הזכיר את ניסוח זה בכלל לגבי תפילה, (וכ"ה גם בסושי"ע והרוקח). *על פי מה שכתבתי*

ושתי סיבות לזה "conceptual and textual", שיש הבדל בין תפילה לנבואה, שצער ועצבות מפריעים השראת הנבואה, אבל בתפילה יש ויש ענין של צער, וכדברי מו"ר. Prophecy=when Gd addresses us, then our "receivers" must be clear—no עצבות, just as need נקי גוף, so a clean, composed, uncluttered mind; but in prayer, we address Him, and we then must bring Him all our woes etc.... *על פי מה שכתבתי*

וב', שכך היתה גירסתם, ואמנם בש"ס כ"י לא נמצא "עצבות ועצלות", וכן מובא בד"ס. ואמנם כך היא גירסת הירושלמי לגבי העוסק בצ"צ. א"כ הגירסא בספריו של הרמב"ם לא הזכירה עצבות וצער ולכן לא הביאה הרמב"ם,

ואם כן אין קושיא על מו"ר

דברי מו"ר חיים וקיימים! ותנצב"ה